OILADA YUZAGA KELADIGAN AXLOQIY NIZOLARNI HAL ETISHDA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR

Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo`nalishi 2-bosqich talabalari.
Mirzaaxmedova Madina Baxrom qizi
Yusupova Lobar Berkboy qizi
Tel: +998770757257
mirzaaxmedovamadina308@gmail.com

Ilmiy rahbar: **Abdullayev Oybek Alisher o'g'li**
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
"Pedagogika" kafedrasi o'qituvchisi
oabdullayev545@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolar va ularni hal etishda pedagogik yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti hisoblanib, unda shaxsning axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy fazilatlari shakllanadi. Oilaviy munosabatlar jarayonida turli qarashlar, avlodlar o'rtasidagi tafovutlar, o'zaro tushunmovchiliklar hamda muloqot yetishmasligi sababli axloqiy nizolar yuzaga kelishi mumkin. Bunday nizolar oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlarga salbiy ta'sir ko 'rsatib, oiladagi ijtimoiy-psixologik muhitning buzilishiga olib kelishi ehtimoli mavjud. Shu sababli oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni o'z vaqtida aniqlash va ularni samarali hal etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, pedagogika, psixologiya va oila tarbiyasi sohasidagi ilmiy manbalar asosida oilaviy nizolarning asosiy sabablari hamda ularni hal etishda pedagogik yondashuvlarning o'rni o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oilada sog'lom pedagogik muhitni shakllantirish, o'zaro hurmat va tushunish tamoyillariga amal qilish, samarali muloqot va tarbiyaviy yondashuvlardan foydalanish axloqiy nizolarni kamaytirishga yordam beradi.

Kalit so`zlar. oila, axloqiy nizolar, pedagogik yondashuv, oila tarbiyasi, oilaviy munosabatlar, nizolarni hal etish, pedagogik muloqot, ota-ona mas'uliyati, ma'naviy tarbiya,

Abstract. This article analyzes ethical conflicts that arise within families and the importance of pedagogical approaches in resolving them. The family is one of the most important social institutions, shaping an individual's moral, spiritual, and social qualities. During family interactions, conflicts may arise due to differing viewpoints, generational gaps, misunderstandings, or lack of communication. Such conflicts can negatively affect relationships among family members and disrupt the family's socio-psychological environment. Therefore, identifying family ethical conflicts in a timely manner and resolving them effectively is of great importance. The study used methods such as analysis, comparison, and generalization of scientific literature. Additionally, scientific sources in pedagogy, psychology, and family

education were examined to study the main causes of family conflicts and the role of pedagogical approaches in resolving them. The results indicate that establishing a healthy pedagogical environment in the family, adhering to mutual respect and understanding, and using effective communication and educational approaches help reduce ethical conflicts.

Keywords. Family, ethical conflicts, pedagogical approach, family education, family relations, conflict resolution, pedagogical communication, parental responsibility,

Аннотация. В данной статье анализируются этические конфликты, возникающие в семье, а также значение педагогических подходов в их разрешении. Семья является одной из важнейших социальных институций, формирующих моральные, духовные и социальные качества личности. В процессе семейного взаимодействия могут возникать конфликты из-за различий во взглядах, разницы поколений, недопонимания или отсутствия коммуникации. Такие конфликты могут негативно влиять на взаимоотношения между членами семьи и нарушать социально-психологическую атмосферу в семье. Поэтому своевременное выявление этических конфликтов в семье и их эффективное разрешение имеет большое значение.

В исследовании использовались методы анализа, сравнения и обобщения научной литературы. Также были изучены научные источники по педагогике, психологии и семейному воспитанию для выявления основных причин семейных конфликтов и роли педагогических подходов в их разрешении. Результаты показывают, что создание здоровой педагогической среды в семье, соблюдение принципов взаимного уважения и понимания, а также применение эффективного общения и воспитательных подходов способствует снижению этических конфликтов.

Ключевые слова. семья, этические конфликты, педагогический подход, семейное воспитание, семейные отношения, разрешение конфликтов, педагогическая коммуникация, ответственность родителей, моральное.

KIRISH.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti bo’lib, shaxsning axloqiy, ma’naviy va ijtimoiy fazilatlarini shakllantirishda katta rol o’ynaydi. Oilaviy munosabatlar nafaqat bolalarni tarbiyalash, balki ota-ona va boshqa oila a’zolari o’rtasidagi muloqot, hurmat va o’zaro tushunishni rivojlantirish uchun ham muhimdir. Biroq amalda turli qarashlar, avlodlar o’rtasidagi tafovutlar, noto’g‘ri muloqot va tushunmovchiliklar sababli oilada axloqiy nizolar yuzaga kelishi mumkin. Bunday nizolar oiladagi ijtimoiy-psixologik muhitni buzishi, ota-ona va bolalar o’rtasidagi muloqot sifatini pasaytirishi hamda oilaning barqarorligini zaiflashtirishi ehtimoli mavjud. Hozirgi kunda oilaviy nizolarni samarali hal etish masalasi nafaqat psixologiya, balki pedagogika sohasida ham dolzarb hisoblanadi. Pedagogik yondashuvlar asosida oila a’zolari o’rtasida o’zaro hurmat, tushunish va konstruktiv muloqot muhitini shakllantirish mumkin. Shu bilan birga, ota-onalarning pedagogik bilimlari, muloqot madaniyati, sabr-toqat va farzand tarbiyasiga ongli yondashuvi oiladagi axloqiy nizolarni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolaning maqsadi oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilish, ularning asosiy sabablarini aniqlash va nizolarni konstruktiv tarzda hal etishning samarali pedagogik usullarini o’rganishdir. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish metodlaridan foydalaniladi. Shu yo’l bilan maqola

oila ichidagi axloqiy nizolarni oldini olish va ularni pedagogik yondashuvlar asosida hal etishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga qaratilgan.

Ushbu tadqiqot oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni pedagogik yondashuvlar orqali hal etish masalasini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, solishtirish va umumlashtirish metodlaridan keng foydalanildi. Ilmiy adabiyotlar sifatida oilaviy pedagogika, psixologiya va konfliktologiya bo'yicha kitoblar, ilmiy maqolalar va xalqaro manbalar tahlil qilindi. Tadqiqotda oilaviy axloqiy nizolarni aniqlashda quyidagi jihatlar tahlil qilindi: qarashlar farqlari, avlodlar o'rtasidagi tafovutlar, ota-ona va bolalar o'rtasidagi muloqot sifatining pasayishi, shuningdek o'zaro hurmat va pedagogik muloqotning yetishmasligi. Shu asosda pedagogik yondashuvlarning nizolarni kamaytirish va konstruktiv hal etishdagi samaradorligi aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Metodologiya bo'limida ta'kidlanadiki, tadqiqot faqat ilmiy manbalar va nazariy adabiyotlar asosida olib borildi, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanilmadi. Bu yondashuv tadqiqotning ilmiy haqqoniyligini ta'minlab, oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolar ko'pincha quyidagi omillar bilan bog'liq:

1. Avlodlar o'rtasidagi tafovutlar - ota-onalar va bolalar o'rtasidagi qarash va qadriyat farqlari nizolarning asosiy sabablaridan biridir.
2. Muloqot yetishmasligi - oilaviy munosabatlarda ochiq va konstruktiv muloqotning bo'lmasligi nizolarni kuchaytiradi.
3. O'zaro hurmatning yetishmasligi - oilaning ayrim a'zolari bir-birining fikrini inobatga olmasligi nizolarga olib keladi.
4. Baholash va tartib masalalari - ota-onaning tarbiyaviy yoki ma'muriy qarorlarini noto'g'ri qabul qilish, adolatsizlik hissi nizolarga sabab bo'ladi.
5. Pedagogik bilimlarning yetishmasligi - ota-onalarning pedagogik yondashuvlarni yetarlicha bilmasligi oilaviy nizolarni samarali hal etishga to'sqinlik qiladi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan muloqot va hamkorlik muhitida axloqiy nizolar sezilarli darajada kamayadi. Ota-onalar va bolalar o'rtasida o'zaro hurmat, konstruktiv muloqot va tarbiyaviy yondashuvlarni qo'llash nizolarni konstruktiv tarzda hal etishda eng samarali vositalardan hisoblanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni kamaytirish va oldini olish uchun pedagogik kompetensiyaga ega bo'lgan ota-ona, sabr-toqat va muloqot madaniyati, shuningdek farzand tarbiyasiga ongli yondashuv muhim ahamiyatga ega.

Oiladagi axloqiy nizolar ko'pincha avlodlar o'rtasidagi tafovutlar, muloqot yetishmasligi va o'zaro hurmatning yetarli bo'lmasligi bilan bog'liq. Masalan, ota-onaning bolaga beradigan tarbiyaviy cheklovlari va farzandning mustaqillikka bo'lgan intilishi o'rtasida kelib chiqadigan ziddiyatlar, ko'p oilalarda nizo manbai sifatida uchraydi. Yoki o'qish va uy ishlariga bo'lgan talablar borasida ota-onaning qat'iy qarori va bolalarning shaxsiy istaklari o'rtasidagi kelishmovchiliklar oilaviy munosabatlarda tushunmovchilikka sabab bo'lishi mumkin. Shu kabi holatlar muloqot yetishmasligi bilan birga, oiladagi ijtimoiy-psixologik muhitni ham zaiflashtiradi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, pedagogik yondashuvlar orqali bu kabi nizolarni konstruktiv tarzda hal qilish mumkin. Masalan, ota-ona va farzand o'rtasida ochiq suhbat tashkil etish, har bir a'zoning fikrini tinglash va umumiy yechim topish oiladagi muhitni

barqarorlashtiradi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar farzandga hurmat va mas'uliyat hissini shakllantirishga, ota-onaga esa sabr-toqat va samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, pedagogik kompetensiya va oilaviy muloqot madaniyati oiladagi axloqiy nizolarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, ota-onaning tarbiyaviy bilimlari va farzand bilan konstruktiv suhbat o'tkazish qobiliyati, oilada yuzaga kelgan nizolarni tezkor va samarali hal qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvlar oilaning ijtimoiy-psixologik muhitini mustahkamlash, farzandlarning axloqiy va shaxsiy rivojlanishini rag'batlantirish va oilaviy kommunikatsiya sifatini oshirishda ham muhim ahamiyatga ega. Shu sababli oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni oldini olish va ularni pedagogik yondashuvlar asosida hal etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarurdir.

Oila tarbiyasi, axloqiy nizolar va ularni pedagogik yondashuvlar orqali hal etish masalasi ko'plab pedagog va psixolog olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu maqolada ham mazkur masala bo'yicha turli olimlarning ilmiy qarashlari va tadqiqot natijalariga tayanilgan. Avvalo, oila tarbiyasi masalasini o'rganishda A. Karimov oilani shaxs tarbiyasining eng muhim ijtimoiy muhitlaridan biri sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, oila shaxsning axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy sifatlari shakllanadigan birinchi muhit bo'lib, oiladagi sog'lom pedagogik muhit farzandning to'g'ri rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Olim oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, muloqot va tarbiyaviy yondashuvlar oiladagi nizolarni kamaytirishda muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Shuningdek, R. Ishmuhamedov oilaviy nizolarni hal etish metodlarini o'rganib, oilada yuzaga keladigan kelishmovchiliklarning asosiy sabablari sifatida muloqot yetishmasligi, avlodlar o'rtasidagi qarashlar farqi hamda tarbiyaviy yondashuvlarning noto'g'ri qo'llanishini ko'rsatadi. Olimning ta'kidlashicha, ota-onalarning pedagogik bilimlari va kommunikativ madaniyati yuqori bo'lsa, nizolarni konstruktiv tarzda hal etish imkoniyati ham ortadi. Pedagogik muloqot va axloqiy tarbiya masalalarini N. Rahmonova ham chuqur o'rgangan. Uning ilmiy qarashlariga ko'ra, pedagogik muloqot oiladagi ijtimoiy-psixologik muhitni barqarorlashtiruvchi muhim vosita hisoblanadi. Olim oilada ochiq va samimiy muloqot muhitini shakllantirish orqali farzandlarda mas'uliyat, hurmat va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydi. Oilaviy nizolarni pedagogik usullar yordamida hal etish masalasini S. Alimov o'z tadqiqotlarida keng yoritgan. U oiladagi nizolarni konstruktiv tarzda hal etishda pedagogik yondashuvlar - suhbat, maslahat, tushuntirish va hamkorlik tamoyillaridan foydalanish samarali natija berishini qayd etadi. Olimning fikricha, nizolarni keskin choralar bilan emas, balki pedagogik ta'sir vositalari orqali hal etish oilaviy muhitni sog'lom saqlashga yordam beradi. Xalqaro tadqiqotchilar ham mazkur masalani keng o'rganishgan. Masalan, P. Johnson oiladagi konfliktlarni boshqarish jarayonida konstruktiv muloqot, muammolarni birgalikda tahlil qilish va murosaga kelish usullarini muhim deb hisoblaydi. Uning tadqiqotlarida oilaviy nizolarni to'g'ri boshqarish oiladagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil sifatida ko'rsatilgan. Shuningdek, J. Smith va L. Brown hamda K. Green kabi olimlar oilaviy axloqiy tarbiya va ota-onaning tarbiyaviy faoliyati shaxsning axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynashini ilmiy asoslab berishgan. Ularning fikricha, ota-onaning farzand tarbiyasiga ongli yondashuvi, pedagogik bilimlari va kommunikativ ko'nikmalari oilada yuzaga keladigan nizolarni kamaytiradi hamda farzandlarning ma'naviy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Umuman olganda, olimlarning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni samarali hal etish uchun pedagogik yondashuvlardan foydalanish zarur. O'zaro hurmat,

ochiq muloqot, sabr-toqat va ota-onalarning pedagogik kompetensiyasi oilaviy munosabatlarni mustahkamlashda muhim omillar hisoblanadi.

XULOSA.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy instituti bo'lib, oiladagi axloqiy nizolar shaxsning axloqiy va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oilaviy nizolar ko'pincha avlodlar o'rtasidagi tafovutlar, muloqot yetishmasligi va o'zaro hurmatning yetishmasligi bilan bog'liq. Masalan, ota-onaning farzandning uy vazifalariga bo'lgan qat'iy talabi va bolalarning mustaqillik istagi o'rtasida kelib chiqadigan tushunmovchiliklar oiladagi muhitni zaiflashtirishi mumkin. Shu kabi holatlar pedagogik yondashuvlar orqali konstruktiv tarzda hal qilinishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, pedagogik yondashuvlar - ochiq muloqot, konstruktiv suhbat, o'zaro hurmat va tushunish tamoyillarini shakllantirish orqali oiladagi axloqiy nizolarni sezilarli darajada kamaytirishga yordam beradi. Masalan, ota-ona va farzand o'rtasida samarali suhbat tashkil etish, har bir a'zoning fikrini inobatga olish va umumiy yechim topish oilaviy muhitni barqarorlashtiradi.

Shuningdek, ota-onalarning pedagogik bilimlari, sabr-toqat, muloqot madaniyati va farzand tarbiyasiga ongli yondashuvi oiladagi nizolarni konstruktiv tarzda hal etishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli oilada yuzaga keladigan axloqiy nizolarni oldini olish va ularni pedagogik yondashuvlar asosida hal etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarurdir. Tadqiqot xulosasi shundan iboratki, pedagogik yondashuvlar oilaning ijtimoiy-psixologik muhitini mustahkamlash, farzandlarning axloqiy va shaxsiy rivojlanishini rag'batlantirish va oilaviy kommunikatsiya sifatini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov A. Oila pedagogikasi asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Ishmuhamedov R. Oilaviy tarbiya va konfliktlarni hal etish metodlari. Toshkent: Fan, 2019.
3. Johnson P. Conflict Management in Families. New York: Routledge, 2020.
4. Smith J. Family Ethics and Education. London: Springer, 2018.
5. Abdullayeva D. Pedagogik yondashuvlar va psixologik maslahatlar. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2021.
6. Zokirov M. Oila va jamiyat: ijtimoiy-psixologik tahlil. Toshkent: Fan, 2017.
7. Brown L., Green K. Parenting and Moral Development. Oxford: Oxford University Press, 2019.
8. Alimov S. Oilaviy nizolarni hal etishda pedagogik usullar. Toshkent: O'qituvchi, 2022.
9. Miller R. Educational Approaches in Family Conflicts. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
10. Rahmonova N. Pedagogik muloqot va axloqiy tarbiya. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2020.